

УДК 330.3:517.5:519.8: 51-77

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ВИДУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МАКРОРІВЕНЬ

Поліщук Н.В., к.е.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

На основі моделювання розглядаються підходи до оцінки складових результативності сільського господарства як виду економічної діяльності на макрорівні. На відміну від існуючого класичного підходу до результативності як поняття, тотожного ефективності, результативність в статті розглядається як категорія, котра характеризує економічний процес з кількісної сторони у вигляді вартості його масштабного продукту та якісної у вигляді ефективності процесу.

Ключові слова: масштабний продукт; ефективність та результативність економічного процесу; вид економічної діяльності.

Вступ. Однією з основних особливостей економічних процесів є те, що базовим критерієм оцінювання їх дієвості є ефективність. В економічній літературі (як вітчизняній, так і зарубіжній) існують певні наукові підходи відносно категорії “ефективність” як на мікро-, так й на макрорівні. При цьому розгляд ефективності як результативності, ототожнення цих понять є класичним підходом, найбільш розповсюдженим тлумаченням ефективності [1–3 та інші].

Як показали дослідження, для характеристики дієвості економічного процесу є сенс розглядати економічну категорію результативності будь-якого економічного процесу у новому розумінні, котра сумарно характеризує економічний процес та його дієвість за кінцевими наслідками з кількісної сторони, у вигляді вартості його масштабного продукту, і якісної, з урахуванням ефективності процесу. Зазначене розуміння поняття результативності призводить до глибшого пізнання економічного процесу за його наслідками [4–10 та інші]. Оцінювання складових результативності сільського господарства як виду економічної діяльності є складовою частиною дослідження проблем його дієвості на будь-якому рівні.

Постановка задачі. Стаття є логічним продовженням роботи [9]. Її метою є розгляд на основі відповідного вимірювання та моделювання підходів до оцінювання складових результативності сільського господарства як виду економічної діяльності на макрорівні.

Результати. При дослідженні виходитимемо з того, що результатом будь-якого економічного процесу є його продукти: продукт як дохід (чистий результат процесу), витрати, загальний продукт у вигляді продукту як доходу та витрат (загальний результат процесу). Кожному економічному процесові відповідає масштабний продукт у вигляді продукту як доходу та тієї частини витрат, котра пропорційна частці продукту як доходу у загальному продукті.

Показники результативності економічного процесу (зокрема, процесу праці), які запропоновані в роботах [4–10], є складовою частиною механізму регулювання економіки на будь-якому рівні. В них при дослідженні економічного процесу використовувались такі рівняння зміни його результативності:

$$J_R = J_K \cdot J_E = J_K \cdot J_{V/Z} = J_G \cdot J_{1+V/Z} = J_G \cdot J_{1+1/D_Z};$$
$$J_R = J_G \cdot J_{1+D_Z} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{V/G} = J_G \cdot J_{1+D_Z} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{1+Z/G},$$

де індекси J_R , J_K , J_E та інші є індексами зміни певних показників як відношень відповідних показників до базисних.

Продукцією, як завжди, називатимемо вартість відповідного продукту у грошовому обчисленні. В останніх формулах: V – показник загальної продукції як результату економічного процесу (ресурсність); Z – показник його витрат (витратність); $G = V - Z$ – показник дохідності (показник Z характеризує витратність економічного процесу, показник G – його вигідність); $D_Z = Z/V$ – частка витрат у загальній продукції; $D_G = G/V = (V - Z)/V = 1 - Z/V = 1 - D_Z$ – частка чистої продукції (дохідності) у загальній; $K = G + Z_G = G + Z \cdot G/V$ – показник масштабної продукції (масштабність), де Z_G – та частина витрат, що припадає на частку чистої продукції у загальній; $E = V/Z$ – показник ефективності економічного процесу як відношення показників загального результату (ефекту) V і витрат Z ; показник $R = K \cdot E = K \cdot V/Z = G(1 + V/Z)$ є показником результативності економічного процесу (детальніше див. [4–10]).

Кожному економічному процесові відповідають певні загальна продукція V , чиста продукція G , витрати Z , масштабна продукція K . Витрати Z розраховуються як різниця $Z = V - G$.

Одним з основних узагальнюючих показників, який характеризує результати видів економічної діяльності, є, як відомо, валова додана вартість. Тому результативність виробничих потоків на макрорівні за видами економічної діяльності можна достатньо добре охарактеризувати через відповідні рівні результативності процесів отримання валової доданої вартості за видами економічної діяльності. Виходячи з системи національних рахунків, загальною продукцією зазначених процесів є випуск товарів, послуг; їх дохідністю можна вважати валову додану вартість; витратами цих процесів є проміжне споживання; кожному з видів діяльності відповідає певна масштабність процесу.

У табл. 1 зазначено випуск товарів, послуг та валова додана вартість за видами економічної діяльності України (у фактичних цінах; млн. грн.) і середньорічна кількість працівників, зайнятих цими видами діяльності (млн. осіб), за 2007–2009 рр., які дають можливість провести оцінювання результативності сільського господарства України. Вихідні дані табл. 1 скомпоновані нами за даними статистичного збірника [11] та таблицями “витрати-випуск” за 2007–2009 рр. [12].

У табл. 2 вказано в динаміці випуск V та проміжне споживання Z виду діяльності “сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство” (вид 1) України за 2007–2009 рр. (в середньому за рік на одного працівника; в гривнях), а також одержані за допомогою відповідних вказаних вище формул деякі інші показники (у тому числі необхідні індекси).

Таблиця 1

Випуск товарів, послуг та валова додана вартість за видами економічної діяльності України (млн. грн.) і середньорічна кількість населення, зайнятого цими видами діяльності (млн. осіб), за 2007–2009 рр.

Види діяльності	Випуск товарів, послуг (млн. грн.)		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Всього	1565055	2072172	1955685
1) сільське господарство, мисливство, лісове господарство	113149	156072	157867
2) промисловість	706664	920854	792473
3) будівництво	94307	117362	77631
4) оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	187998	260668	257719
5) транспорт і зв'язок	135074	172314	182914
6) освіта	46083	62186	70705
7) охорона здоров'я та соціальна допомога	35947	45902	54100
8) інші види економічної діяльності	245833	336814	362276
Види діяльності	Валова додана вартість (млн. грн.)		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Всього	634794	824176	796481
1) сільське господарство	47417	65148	65758
2) промисловість	198368	247872	214358
3) будівництво	30456	29185	21528
4) оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	102047	140956	138046
5) транспорт і зв'язок	70063	87078	97050
6) освіта	32905	43520	49239
7) охорона здоров'я та соціальна допомога	22542	29209	34573
8) інші види економічної діяльності	130996	181208	175929
Види діяльності	Кількість зайнятого населення (млн. осіб)		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Всього	20,9047	20,9723	20,1915
1) сільське господарство	3,4681	3,3001	3,1310
2) промисловість	3,9730	3,8714	3,5469
3) будівництво	1,0302	1,0434	0,9662
4) оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	4,5644	4,7444	4,7291
5) транспорт і зв'язок	1,4519	1,4658	1,3879
6) освіта	1,6937	1,7024	1,6984
7) охорона здоров'я та соціальна допомога	1,3590	1,3699	1,3481
8) інші види економічної діяльності	3,3644	3,4749	3,3839

Таблиця 2

Динаміка показників процесу утворення валової доданої вартості у виді
діяльності “сільське господарство, мисливство, лісове господарство”

(вид 1) України за 2007–2009 рр.*

Рік	V	Z	G	J_G	$1 + D_Z$	
2007	32625,64	18953,32	13672,33	-	1,5809331	
2008	47293,11	27551,89	19741,22	1,443881	1,5825773	
2009	50420,63	29418,4	21002,24	1,063877	1,5834595	
Рік	J_{1+D_Z}	K	J_K	E	J_E	
2007	-	21615,03	-	1,721369	-	
2008	1,00104	31242,00	1,445383	1,71651	0,9971777	
2009	1,000557	33256,19	1,06447	1,713915	0,9984879	
Рік	R	J_R	$J_{G/Z}$	$J_{V/G}$	J_V	J_Z
2007	37207,44	-	-	-	-	-
2008	53627,23	1,441304	0,9932655	1,003939	1,449569	1,453671
2009	56998,28	1,062861	0,9963778	1,002118	1,066131	1,067745

* Вартісні показники подано в середньому за рік на одного працівника в гривнях у фактичних цінах; V – випуск товарів, послуг; Z – проміжне споживання; G – валова додана вартість

З табл. 2 видно, що у 2005–2007 рр. у виді 1 України спостерігалось відносне зростання результативності процесу утворення валової доданої вартості (відповідно на 44,13; 6,29%; індекс J_R) за рахунок відносного зростання масштабності процесу (відповідно на 44,54; 6,45%; індекс J_K) при відносному падінні ефективності його (відповідно на 0,28; 0,15%; індекс J_E). При цьому відносне зростання масштабності процесу відбувалося в основному за рахунок відносного зростання валової доданої вартості (відповідно на 44,39; 6,39%; індекс J_G). Були певні резерви для зростання результативності процесу утворення валової доданої вартості за рахунок ефективності процесу, а саме її кількісної складової.

При порівнянні результативності процесу утворення валової доданої вартості у виді 1 України з іншими видами економічної діяльності з'ясувалося наступне (табл. 3). У 2007 р. спостерігався відносно нижчий рівень результативності процесу утворення валової доданої вартості у виді 1 у порівнянні з усіма іншими видами діяльності на 68,82% (для виду 2), 49,19% (для виду 3), 47,79% (для виду 4), 74,95% (для виду 5), 39,07% (для виду 7), 69,57% (для виду 8), 54,32% (для виду 9).

У 2008 р. спостерігалася та ж тенденція, а саме спостерігався відносно нижчий рівень результативності процесу утворення валової доданої вартості у виді 1 у порівнянні з усіма іншими видами діяльності на 64,63% (для виду 2), 17,75% (для виду 3), 43,19 (для виду 4), 70,12% (для виду 5), 51,57% (для виду 6), 32,93 % (для виду 7), 67,50% (для виду 8), 48,71% (для виду 9). У 2009 р. спостерігалася та сама тенденція, що й у 2007–2008 рр. за винятком порівняння з видом 2 (промисловістю), а саме спостерігався відносно нижчий рівень результативності

процесу утворення валової доданої вартості у виді 1 у порівнянні з усіма іншими видами діяльності на 60,22% (для виду 2), 38,08% (для виду 4), 73,96% (для виду 5), 54,21% (для виду 6), 41,06% (для виду 7), 62,76% (для виду 8), 46,23% (для виду 9) та відносно вищій рівень на 4, 55% (для виду 2). В усіх випадках відносно нижчий рівень результативності пояснюється відносно меншою масштабністю при відносно вищій ефективності для видів 2, 3, 9 та відносно нижчій для інших видів. У цих трьох випадках, окрім того, спостерігалися відносно менші значення індексу J_{1+D_Z} .

Таблиця 3

Рейтингове оцінювання складових результативності процесу отримання валової доданої вартості у 2007–2009 рр. за видом “сільське господарство, мисливство, лісове господарство” (вид 1) України в порівнянні з іншими видами діяльності *

(у фактичних цінах; у грн. на одного працівника за рік; індекси – у коефіцієнтах вид “сільське господарство, мисливство, лісове господарство” до інших видів діяльності;

$$J_K = J_G J_{1+Z/V}; J_R = J_K J_E$$

2007 р.						
Вид діяльності, з яким порівнюється	J_G	Ранг	$J_{1+Z/V}$	Ранг	J_K	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1	1	1	6	1	1
2. Промисловість	0,2738353	9	0,919527	9	0,2517989	9
3. Будівництво	0,462478	5	0,9426842	8	0,4359707	6
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,6115415	4	1,084918	3	0,6634725	4
5. Діяльність транспорту і зв'язку	0,2833286	8	1,067261	5	0,3023856	8
6. Освіта	0,7037477	3	1,229378	1	0,8651716	3
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,82427	2	1,15152	2	0,9491631	2
8. Інші види діяльності	0,3511495	7	1,077565	4	0,3783866	7
9. Економіка України (всього)	0,4502498	6	0,9915566	7	0,4464482	5
Вид діяльності, з яким порівнюється			J_E	Ранг	J_R	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство			1	4	1	1
2. Промисловість			1,238162	1	0,3117679	7
3. Будівництво			1,165461	2	0,5081068	4
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту			0,7869943	7	0,5221491	3
5. Діяльність транспорту і зв'язку			0,8284932	5	0,2505244	9
6. Освіта			0,4922464	9	0,4258776	6
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога			0,6419157	8	0,6092827	2
8. Інші види діяльності			0,8041102	6	0,3042645	8
9. Економіка України (всього)			1,023173	3	0,4567938	5
2008 р.						
Вид діяльності, з яким порівнюється	J_G	Ранг	$J_{1+Z/V}$	Ранг	J_K	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1	1	1	6	1	2
2. Промисловість	0,3083291	9	0,9143491	8	0,2819205	9
3. Будівництво	0,7057731	4	0,9036457	9	0,6377689	5
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,6644644	5	1,084514	3	0,7206206	4
5. Діяльність транспорту і зв'язку	0,3323076	8	1,058824	5	0,3518554	8
6. Освіта	0,7722300	3	1,217214	1	0,9399689	3
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,9258617	2	1,160531	2	1,074492	1

8. Інші види діяльності	0,3785636	7	1,082479	4	0,4097871	7
9. Економіка України (всього)	0,5023427	6	0,9877127	7	0,4961703	6

Продовження табл. 3

Вид діяльності, з яким порівнюється	J_E	Ранг	J_R	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1	4	1	1
2. Промисловість	1,254467	2	0,3536599	7
3. Будівництво	1,289657	1	0,8225033	2
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,7883089	7	0,5680716	4
5. Діяльність транспорту і зв'язку	0,8490807	5	0,2987536	9
6. Освіта	0,5152347	9	0,4843046	6
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,6242365	8	0,6707368	3
8. Інші види діяльності	0,7930173	6	0,3249682	8
9. Економіка України (всього)	1,033794	3	0,5129377	5

2009 р.

Вид діяльності, з яким порівнюється	J_G	Ранг	$J_{I+Z/V}$	Ранг	J_K	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1	1	1	6	1	1
2. Промисловість	0,347516	8	0,9155551	9	0,3181700	9
3. Будівництво	0,9426032	2	0,9335835	8	0,8799987	3
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,7194825	5	1,081336	3	0,7780024	5
5. Діяльність транспорту і зв'язку	0,3003504	9	1,077606	4	0,3236595	8
6. Освіта	0,7244298	4	1,214682	1	0,8799522	4
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,8189371	3	1,163502	2	0,952835	2
8. Інші види діяльності	0,4039668	7	1,045617	5	0,4223944	7
9. Економіка України (всього)	0,5324253	6	0,994176	7	0,5293245	6

Вид діяльності, з яким порівнюється	J_E	Ранг	J_R	Ранг
1. Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1	4	1	2
2. Промисловість	1,250314	1	0,3978124	7
3. Будівництво	1,188098	2	1,045525	1
4. Оптова і роздрібна торгівля, готелі та ресторани; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,7958643	7	0,6191844	3
5. Діяльність транспорту і зв'язку	0,8045508	6	0,2604005	9
6. Освіта	0,5203437	9	0,4578776	6
7. Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,6186251	8	0,5894477	4
8. Інші види діяльності	0,8816012	5	0,3723834	8
9. Економіка України (всього)	1,015898	3	0,5377399	5

* V — випуск, G — валова додана вартість, $Z = (V - G)$ — проміжне споживання.

Джерело: власні дослідження.

Отже, результативність процесу утворення валової доданої вартості у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві у 2007–2009 рр. була нижчою у порівнянні з іншими видами діяльності. Ефективність праці була вищою у порівнянні з промисловістю, будівництвом та економікою України в цілому та нижчою у порівнянні з іншими видами економічної діяльності. При цьому у порівнянні з зазначеними вище трьома видами спостерігалось відповідно відносно більше використання живої праці. Резервом є збільшення масштабності процесу утворення валової доданої вартості.

Висновки. Наукова новизна та значення дослідження полягає в тому, що автори, виходячи з необхідності дослідження сільського господарства як виду діяльності на макрорівні з погляду кінцевих її наслідків, пропонують побудовані на основі відповідних авторських показників економіко-математичні моделі

масштабного продукту економічного процесу, його ефективності та результативності через складові загальної продукції процесу, вказуючи на можливість їх практичного застосування.

Література

1. Богиня Д. П. Основи економіки праці : навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грیشнова. – 3-є вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2002. – 313 с.
2. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 1999. – 895 с.
3. Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2003. – 656 с. – (Альма-матер).
4. Ярмоленко В. А. Измерение результативности труда на основе стоимостных показателей / Ярмоленко В. А., Полищук Н. В. // Хранение и переработка сельхозсырья. – М. – 1996. – № 2. – С. 10–12.
5. Віктор Ярмоленко. Закон зміни результативності праці: зміст, моделювання / Віктор Ярмоленко // Економіст. – 1998. – № 11. – С. 50–54.
6. Наталія Поліщук. Підприємницька діяльність як сукупність відповідних економічних процесів: результативність складових частин / Наталія Поліщук // Економіст –Київ, 2000. – № 9 (167) – С. 28–32.
7. Поліщук Н. В. Оцінка результативності процесу утворення первинного регіонального доходу / Н. В. Поліщук, В. О. Ярмоленко // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 145. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 54–60.
8. Поліщук Н. В. Оцінка результативності процесів формування, розподілу та використання національного доходу / Н. В. Поліщук, В. О. Ярмоленко // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення : всеукр. наук.-практ. конф., 10–11 квіт. 2007 р. : стаття. – Вінниця, 2007. – С. 397–406.
9. Поліщук Н. В. Оцінка результативності сільського господарства як виду діяльності на основі моделювання: регіональний аспект / Н. В. Поліщук, В. О. Ярмоленко // Зб. наук. праць Вінницького національного аграрного університету. – 2010. – Том 3, випуск 5. – С. 118–123.
10. Поліщук Н. В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності : [монографія] / Н. В. Поліщук. – Вінниця: ВНАУ, 2010. – 396 с.
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.
12. <http://ukrstat.org>.

Summary

Estimation of efficiency of agriculture as kind of economic activity: macrolevel / Polishchuk N.V.

On the basis of modeling approaches for assessment of components of efficiency of agriculture as a kind of economic activity on macrolevel are considered. As opposed to existing classical approach to efficiency as concept, identical with effectiveness, efficiency in article is regarded as category, which is describing economic process with quantitative side as value its scale product and with qualitative side as effectiveness of process.

Keywords: scale product; effectiveness and efficiency of economic process;

indexes of scale product, effectiveness and efficiency of economic process; kind of economic activity.

УДК 343.9.024

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКУ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ НЕПРИБУТКОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Поліщук О.А., к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Костенко В.П.

В статті досліджується підстави для виникнення підозр у неприбуткових організаціях, вивчена діяльність FATF (міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей) та основні шляхи запобігання ризику відмивання доходів неприбутковими організаціями в Україні.

Ключові слова: ризик, доходи, відмивання доходів, оподаткування, неприбуткові організації.

Сталий розвиток українського суспільства передбачає наявність прозорості та ефективної фінансово-кредитної системи та небанківського сектору, які захищені від зловживань щодо їх використання злочинцями для відмивання, легалізації „брудних” коштів та тими, хто фінансує тероризм.

Під фінансуванням тероризму розуміється надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для організації, підготовки і вчинення окремим терористом або терористичною організацією визначеного Кримінальним кодексом України терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби здійснення таких дій.

Міжнародна практика та оцінка міжнародних експертів свідчить, що існують численні випадки залучення неприбуткових організацій до фінансування тероризму. При цьому, неприбуткові організації можуть використовуватись як пряме джерело прибутку, або як прикриття для діяльності з відмивання грошей, або фінансування тероризму.

Тобто, використання неприбуткових організацій для фінансування терористичної діяльності може мати різні форми. Однією можливістю є створення неприбуткових організацій з заявленими добродійними цілями, які однак насправді існують лише для переведення коштів на користь терориста або терористичної організації.

Іншою можливістю є проникнення терористів чи їх прибічників у неприбуткову організацію, створену для цілком законних гуманітарних чи добродійних цілей. Після того як такі особи обіймуть провідні посади в